

ordering van het leven. Op veel van Rembrandts werken is „slechts” uitgebeeld de verschijning van het leven in zijn eenvoudige alledaagsche eentonigheid, maar welk een spanning van geluk, die soms tot een ondragelijken gloed stijgt en overstroomt als het ware tot een sfeer van eeuwigheid en eeuwige schoonheid! En hier groeit dan een schoonheid van atmosfeer, grootter misschien dan die van de meest grootsche dramatische ordening van het leven.

Het machtigste voorbeeld eener schepping van zulk een spanning van geluk, die in het reële leven is als een suizen van stilte, of een tranenrijke weemoed, of ook zich omvormt tot een machtigen wil tot liefde van het individu voor zijn omgeving, en op het bedoelde stuk een atmosfeer of een droom wordt, is voor zoover ik kan nagaan „de Heilige Familie,” met den spinnenden en peinzenden Jozef en de lezende Maria. Het gegeven dat Rembrandt hier uitbeeldt is ontleend aan de welbekende mythologie van de Christelijke religie. Bij de groote meesters uit de Italiaansche schilderschool zou de verschijningsvorm van het feit, dat deze groep samenbrengt van geheel anderen aard zijn geweest. De gratie en de gebaren van edele en schoone figuren zouden bij hen noodig zijn geweest om het sublieme en het heel bijzondere motief, dat deze groep samenbrengt, de eeuwige en goddelijke gedachte, die deze groep beweegt en doet ontstaan, uit te drukken. Bij Rembrandt is de uiting dezer goddelijke idee geheel anders. Hij staat er zelfs slechts mee in een oppervlakkig verband. De goddelijke gedachte is slechts de uiterlijke aanleiding tot het ontstaan van het kunstwerk. De innerlijke, de wezenlijke schoonheid ervan is van een gansch anderen aard. Hier vond hij de aanleiding om het schijnbaar eenvoudige huiselijke gebeuren bewust te maken als de tot innigst, tot wonderlijkst geluk geworden wezenlijkheid van het leven, van het hollandsche leven, zooals hij dat kende, en meteen predikte hij dat, wat in de mythe als gebeurtenis plaats heeft, ook reeds in het eenvoudigste leven en daar ook reeds volstrekt, de hoogste verschijning ervan is en dat het eenvoudigste leven het volmaaktste geluk en de volmaaktste schoonheid bevatten kan.

Dit is een kenmerkende verschijningsvorm van de hollandsche kunst en voornamelijk der kunst van Rembrandt in de 17e eeuw. Tegenover de uiting van leven, die andere kunstperioden en werken hebben gepredikt als de hoogste en schoonste, zooals de edele houding en de gratie van het harmonieuse gebaar bijv. de uiting zijn van de Grieksche kunst, is Rembrandt de prediker der intimiteit, de vertrouwelijkheid, de rust en het geluk, die weinig woorden en weinig gebaren noodig hebben. Dit wil niet zeggen dat deze kwalificatie alleen de gansche openbaring van Rembrandts genie omvat, maar in vele van zijn werken verraadt zich deze speciale gesteldheid van zijn geest telkens weer. En zoo is de aard der schoonheid.